

Bolalar bog'chasida maktabgacha yoshdagi bolalarga geografiyani o'rgatish usullari

Abdusaid Qayumjon o'g'li To'xtanazarov

abdusaidqayum@gmail.com

Namangan davlat universiteti

Zarina Barotjon qizi Erkinova

zarinaerkinova188@gmail.com

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bog'chalarda atrof-muhitni o'rganish, tasavvurlarni paydo bo'lishi va tushunchalar olib, amaliyotda qo'llay olish metodlarini o'rgatishda geografiya fanining ahamiyatini qanchalik muhimligini keltirdik. Bolalarning dunyoqarashi hamda fikrlash qobiliyatini o'stirish uchun aynan geografik bilimlarning o'rgatilish usullarining tavsifi qisqacha bayon etilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, bog'cha yoshidagi bola, geografik bilim, geografik o'yinlar, atrof-muhit

Methods of teaching geography to preschool children in kindergarten

Abdusaid Kayumjon o'g'li Tokhtanazarov

abdusaidqayum@gmail.com

Namangan State University

Zarina Barotjon kizi Erkinova

zarinaerkinova188@gmail.com

Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

Abstract: In this article, we have presented the importance of the science of geography in kindergartens for children of preschool age in teaching the methods of studying the environment, the emergence of imagination, and the ability to take concepts and apply them in practice. A description of the methods of teaching geographical knowledge to develop children's worldview and thinking ability is briefly described.

Keywords: preschool education, kindergarten age child, geographic knowledge, geographic games, environment

Asosiy qism. Hozirgi ishlab chiqarish, texnika va tabiatdan foydalanish jadal rivojlayotgan vaqtda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga olam fanini mazmun jihatdan yangicha tushuntirish zamon talabidir. Maktabgacha ta'lim muassasalarida geografiya fanidan tushuncha berish, uning bolalar hayotidagi ahamiyati, kundalik hayotidagi o'rni bilan belgilanadi. Atrof-muhit ta'limida o'rganiladigan tabiiy hodisalar va tushunchalarni bolalarga tushunarli holda maktabgacha ta'lim muassasalari interfaol manbalarida sodda va aniq bayon etish, bunda asosiy e'tiborni bolalarning yosh psixologik xususiyatlarini va ularning bu materiallarni tushunish hamda o'zlashtirish imkoniyatiga e'tibor qaratishdan iborat.

Bolalar bog'cha yoshida bo'lganlarida, ularning "dunyolari" juda kichikdir. Ular o'z uylari va o'yinchoqlari haqida bilishadi va yaqin atrof-muhitdagi mayda informatsiyalarni tushunishlari mumkin. Masalan, bog'cha yoki buvisi va bobosining uyi yo'lini. Ular maktabgacha yoshga yetganlarida, ular biror joyga borishning yo'lini bilishlarini sezishingiz mumkin. Misol uchun, mashinada sayr qilishda ular: "Bu uyga qaytish uchun ko'prik" - deb diqqatga sazovor joylarni eslay boshlaydilar. Bolalarga dunyo ulkan ekanligini tushunishga yordam berish ularga turli xil ta'lim yo'llari bilan foyda keltirishi mumkin. Birinchisi, u biologiya va kimyo bilan bog'liq mavzularni tushunishi mumkin, masalan, hayvonlar va o'simliklar qayerda yashashi yoki yer qimirlashi. Shuningdek, u tillar, madaniyatlar, binolar, diqqatga sazovor joylar, shaharlar, bayroqlar, bayramlar va, albatta, turli joylarda uchraydigan tabiiy obyekt hamda predmet nomlarini o'rganish orqali ularning so'z boyligini oshirishi mumkin.

Lekin, albatta, biz bu yoshdagi bolalarni "tog'dek ulkan" ma'lumotlari bilan yukni bera olmaymiz. Ular bolalardir, shuning uchun biz ularni uy deb ataydigan katta, dumaloq dunyo haqida o'rgatishda "chaqaloq qadamlari" kabi asta-sekin o'rgatib borishimiz kerak. Ushbu maqolada biz maktabgacha yoshdagi bolalarga geografiyani qanday o'rgatish bo'yicha ba'zi maslahatlar beramiz:

1) "Katta" geografik obyektlardan boshlang va keyin "kichikroq" obyekt-predmetlarga o'ting. Maktabgacha yoshdagi bolalarga minglab shahar va shaharlar ro'yxatini tushuntirishdan boshlamang. Ba'zi xaritalar juda murakkab hamda ularning yosh uchun tushunarsiz. Ayrim hollarda, kichik shahar nomlari bilan xaritalarda bolalarga murakkab yo'llar yo'nalishini ko'rsatish ajoyib. Ammo bu keng miqyosdagi xaritalar ularning yoshida foydali bo'lmasligi mumkin.

Buning o'rniga, 7 ta qit'a borligini tushuntirishdan boshlang. Ularga har bir qit'a haqida o'rgatsangiz, bolalar bu joylar haqida allaqachon bilgan ma'lumotlari bilan bog'lashga harakat qilishiga yordam beradi. Bu tushuntirish "taktika"si va bu juda foydali bo'lishi mumkin. Masalan, Avstraliya haqida dars o'tayotganda bolalarga kengurular, koalalar va tuyaqushlar haqida eslatib turing, ular hayvonot olami darsida allaqachon o'rgangan bo'lishi mumkin. Avstraliya ushbu hayvonlar yashaydigan joy

ekanligini tushuntiring. Afrikada sherlar va jirafalar yashaydi va hokazo kabi ko'rinishda.

Shuningdek, ob-havo, oziq-ovqat, obyektlar, landshaftlar yoki odamlar guruhlarini bilan bog'lanishingiz mumkin. Misol uchun, Inuit xalqlari Shimoliy Amerika va Rossiya kabi Shimoliy qit'alarda yashaydi. Yevropada malika va ritsarlar yashagan qal'alar bor. Osiyoda ular ko'p guruch (yoki ziravorlar, choylar va boshqalar) o'sadi. Janubiy Amerikada yam-yashil o'rmonlar mavjud, va hokazo.

Darslarda muvaffaqiyatga erishganingiz sayin, har bir tarkib haqida ko'proq va tushunarliroq narsalarni o'rgatishingiz mumkin.

Ular 7 ta qit'ani tushunishganda, siz 5 okean haqida gapirishingiz mumkin. Keyin mamlakatlar. Agar sizda bolalar bilan etarlicha vaqtingiz bo'lsa va ular oldinga shoshilishsa, siz viloyatlar va shaharlar haqida gapirishingiz mumkin. Yoki mamlakatlar bo'ylab tarqaladigan geologik shakllanish diapazonlari. Gap shundaki, kattadan boshlang va kichikroq tushunchalarga o'ting, bu erda miqdorlar ko'payadi.

2) Bolalarga o'z hududi haqida o'rgating. Maktabgacha yoshdagi bolalarga geografiyani o'rgatishning yana bir usuli - ularga hozirda yashayotgan hududning xaritalari, landshaftlari va xususiyatlarini ko'rsatishdir. Ushbu yondashuvni qo'llash orqali geografiya qiziqarli, tajribali va amaliy darsga aylanishi mumkin. Siz bolalarga hayotida geografiyaning amaliy jihatlarini ko'rsatishingiz mumkin. Ular sinfdan tashqarida yoki mustaqil ravishda o'rganganlarida o'rgangan narsalari bilan bog'lanishlari mumkin. Bog'chdagi geografiya darslariga misollar quyidagilar bo'lishi mumkin:

- *Ochiq tabiat bag'rida, yaqin atrofdagi landshaftingizni o'rganing*

Masalan, siz bolalar bilan bog'chaning bog'ini sayr qilishdan boshlaysiz. Bu imkoniyatdan foydalanib, ularga mahalliy iqlim va u boshqa joylarda o'sadigan oziq-ovqatlarga qanday ta'sir qilishini o'rgatish uchun foydalaning. Tashqarida o'ynaganingizda yoki sayrga chiqqaningizda, hayvonot dunyosini yashash joylari haqida o'rgatish uchun anhor, hovuzlarga tashrif buyuring yoki keng dalada sayr qiling. Ochiq havoda ta'limning boshqa ko'plab afzalliklari bor, ular:

➤ ochiq havoda ta'lim ruhiy salomatlikni mustahkamlaydi;

➤ ochiq maydonda o'yinlarni o'rganish faol hayot tarzi orqali jismoniy salomatlikni oshiradi;

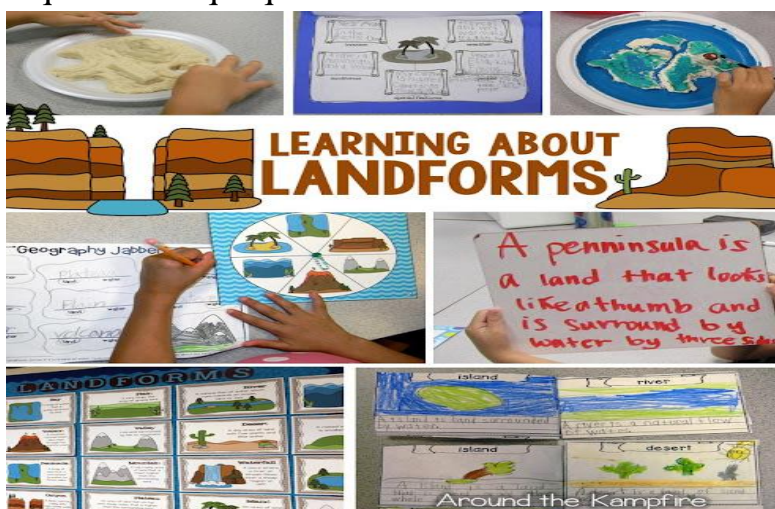
➤ ochiq havoda o'rganish xayoliy o'yin va ijodiy fikrlash uchun ko'proq imkoniyatlar beradi.

- *Muzey, akvarium, hayvonot bog'i va boshqa o'quv joylariga sayohatga chiqish*

Ekskursiyalar bolalarga tabiat komponentlarini (masalan, hayvonot bog'i yoki akvariumda ekzotik hayvonlarni ko'rish) o'rganishga yordam berishi mumkin bo'lsa-da, maktabgacha tarbiyachilar ushbu turdagi sayohatlardan mahalliy yashash joylari, landshaftlarga e'tibor berish uchun foydalanishlari mumkin.

3) Xaritalar, bayroqlar uchun qog'oz, yelim, stiker va o'yinlar uchun plastilindan foydalaning.

Maktabgacha yoshdagi atrof-muhit darslarini olib boorish uchun ko'plab sinalgan g'oyalarni topishingiz mumkin. Ular odatda qog'oz xaritalar, jurnallar, interfaol manbalar bilan bog'liq. Albatta, bu bolalarga yer xaritasi, uning qit'alari, okeanlari, mamlakatlari va landshaftlari haqida ma'lumot berish uchun ajoyib taktik o'quv materiallaridir. Bolalar xonadagi katta dunyo xaritasidan foydalanib, tegishli mamlakatlarga bayroq stikerlarini joylashtirishni o'rganishlari mumkin, yoki ular magnit hayvonlarni xaritaga yopishtirib, ularning yashash joylarini ko'rishlari mumkin. Mamlakat shakllari yoki bayroqlari tasvirlangan kartalar ham qiziqarli o'yin bo'lishi mumkin. O'yinlar uchun mo'ljallangan plastilindan "yer to'plarini yasash yoki plastilinni qog'oz xaritalarga siqib, 3D tog'lar, vulqonlar hamda boshqa turdagi predmetlarni hosil qilish ham qiziqarli.

Rasm-1: Sinf xonasini bezash uchun g'oya: yer shakllarini maketini yasash va o'rganish

Manba: <https://aroundthekampfire.com/2014/09/learning-about-landforms.html>

Xulosa. Yuqorida aytib o'tganimizdek, bog'cha yoshdagi bolalarga geografiyani eng oddiy so'z va atamalar bilan o'rgatish mumkin. Hikoyalar yoki xarita darslari bilan geografiyani o'rgatish uchun tanaffus vaqtidan unumli foydalanish, ayniqsa ko'p madaniyatli muhitda ajoyib bo'lishi mumkin. Bola maktab yoshigacha bo'lgan davrda quyidagilarni bilib olishi mumkin:

- tabiiy hodisa va jarayonlarni, tun va kun, yil fasllari almashishini kuzatadi; kuz faslida dala va bog'larda hosillarning yig'ib-terib olinishi, kishilar mehnatini biladi;

- hayvonot olami va o'simliklar olami, qushlarning fasllarga moslashishini biladi;

- o'zi yashaydigan shahar, qishloq, mahallasi nomini va maktabi joylashgan ko'chalarning nomlanishini to'g'ri aytadi;

- maktab, sinfxonalari, kutubxona, maktab bog'i, mahallasi, ko'chasini toza saqlashda o'z hissasini qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. H.Vaxobov, N.R.Alimqulov, N.B. Sultanova – “Geografiya o’qitish metodikasi” (darslik) – Toshkent-2020. 56-bet
- 2.<https://rainforestlearningcentre.ca/teach-preschoolers-geography-daycare/> Tips on how to teach preschoolers about geography at daycare
3. Tukhtanazarov, A., Abdullajonov, J., Olimjonova, N. (2022). Establishment and development of "ecosystem services" residential and" eco-school" centers in Uzbekistan. InterConf.
4. Akaboyev, Ismatulla & Tokhtanazarov, Abdusaid. (2022). GEOECOLOGICAL PROBLEMS CAUSED BY ANTHROPOGENIC ACTIVITY AT THE VARZIK RESERVOIR.. Theoretical & Applied Science. 116. 764-768. 10.15863/TAS.2022.12.116.69.